

Погорецький М. А.

<https://orcid.org/0000-0003-0936-0929>

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Сергєєва Д. Б.

<https://orcid.org/0000-0003-1005-7046>

Національна академія Служби безпеки України

ВИКОРИСТАННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЗНАНЬ ПІД ЧАС ДОПИТУ НЕПОВНОЛІТНІХ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ: ПРОЦЕСУАЛЬНІ ФОРМИ, ТАКТИЧНІ ЗАСАДИ ТА ДОКАЗОВЕ ЗНАЧЕННЯ ПОКАЗАНЬ

У статті сформовано цілісну процесуально-доказову модель використання психологічних знань під час допиту малолітніх і неповнолітніх у кримінальному провадженні. Актуальність дослідження зумовлена тим, що формальна законність допиту сама по собі не гарантує збереження первісного змісту повідомлення дитини, тоді як психологічна доцільність окремого прийому не виправдовує відступу від кримінальної процесуальної форми. Метою статті є визначення процесуальних форм, тактичних засад і доказового значення психологічно обґрунтованого допиту неповнолітнього, а також меж компетенції його учасників. Методологічну основу становлять формально-юридичний, системно-структурний, порівняльно-правовий і ґносеологічний методи, психологічний підхід, аналіз судової практики та правове моделювання. Обґрунтовано трирівневу модель використання психологічних знань: психологічна компетентність професійного процесуального суб'єкта; спеціальні знання психолога як спеціаліста; судово-психологічна експертиза. Доведено, що вік дитини не створює презумпції недостовірності або підвищеної достовірності показань, а зумовлює підвищені вимоги до способу їх одержання, фіксації та перевірки. Сформульовано принцип комунікативної нейтральності та запропоновано використовувати категорію інформаційного забруднення показань для процесуальної перевірки походження відомостей. Розроблено п'ятиелементний тест необхідності повторного допиту, визначено реконструктивну, контрольну, змагальну та захисну функції повної аудіовізуальної фіксації. Запропоновано комплексний восьмиблоковий тест перевірки й оцінки показань неповнолітнього та диференційовану модель процесуальних наслідків дефектів допиту. Обґрунтовано, що психологічна оцінка повідомлення не може підміняти процесуальну оцінку доказу або надавати показанням наперед установленної сили. Практичне значення результатів полягає у можливості їх використання для вдосконалення законодавства, розроблення єдиного міжвідомчого протоколу інтерв'ювання дітей, підготовки слідчих, прокурорів, суддів і захисників та мотивованої судової оцінки показань неповнолітніх.

Ключові слова: психологічні знання, допит, неповнолітній, малолітній, показання; пам'ять, навіюваність, комунікативна нейтральність, інформаційне забруднення показань, НІКГД, Барнахус, аудіовізуальна фіксація, допустимість, достовірність, оцінка доказів.

Постановка проблеми. Допит неповнолітнього належить до тих процесуальних дій, у яких юридична форма і психологічний механізм одержання інформації найбільш тісно пов'язані. Формальна законність проведення допиту сама по собі не гарантує ні повноти повідомлення дитини,

ні збереження його первісного змісту, ні можливості достовірно встановити, якою мірою отримана інформація відображає власний досвід неповнолітнього. Водночас психологічна доцільність певного прийому не надає права відступати від кримінальної процесуальної форми. Саме тому

використання психологічних знань під час допиту дитини необхідно досліджувати одночасно як процесуальну, криміналістичну, психологічну та доказову проблему [4; 6, с. 1–55; 7, с. 22–59; 8, с. 181–216; 9, с. 72–100; 10, с. 20–34; 11, с. 1–20; 12, с. 118–123].

Показання неповнолітнього можуть мати істотне, а в окремих провадженнях визначальне значення, особливо коли йдеться про домашнє або сексуальне насильство, події без сторонніх очевидців чи тривалу злочинну поведінку, що відбувалася у приватному середовищі. Проте дитина не є «зменшеною копією» дорослого свідка. Рівень розвитку мовлення, пам'яті, здатності розрізняти джерела інформації, розуміння часу і послідовності подій, емоційна реактивність та залежність від авторитетного дорослого змінюють умови, за яких інформація формується і відтворюється [21, с. 419–439; 22, с. 403–439; 34, с. 1–19; 35, с. 196–206; 36, с. 987–1030; 37, с. 1201–1231; 40; 41]. Це не означає презумпції ненадійності дитячих показань. Наукові дані, навпаки, вимагають відмови і від автоматичної недовіри до дитини, і від некритичного сприйняття її повідомлення лише через вік або емоційну переконливість [22, с. 403–439; 34, с. 1–19].

КПК України встановлює спеціальні правила допиту малолітньої або неповнолітньої особи, передбачає участь законного представника, педагога або психолога, а за необхідності лікаря, обмежує тривалість допиту, а також допускає депонування показань слідчим суддею за ст. 225 КПК України [4]. Окремі міжвідомчі акти розвивають механізми залучення психологів та впровадження правосуддя, дружнього до дитини [13; 14]. Разом із тим саме процесуальне законодавство не містить структурованого стандарту психологічно обґрунтованого інтерв'ювання, не визначає критеріїв вибору типів запитань, не встановлює достатньо чітких правил реагування на ризик попереднього навіювання, повторного опитування чи забруднення пам'яті.

Сучасний міжнародний підхід спрямований на поєднання двох цілей: отримати максимально повну і точну інформацію та водночас мінімізувати вторинну травматизацію і необґрунтоване повторне залучення дитини до процесу [23; 24; 25; 29; 30; 38; 43]. Модель «Барнахус», структуровані протоколи інтерв'ювання та повна аудіовізуальна фіксація відображають саме цю тенденцію. Однак їх застосування не повинно перетворюватися на формальну ознаку достовірності. Процесуальна цінність таких моделей залежить від якості кон-

кретного інтерв'ю, компетентності учасників, дотримання права сторони захисту на перевірку доказу та мотивованої судової оцінки.

Центральна наукова проблема полягає у визначенні меж і форм використання психологічних знань під час допиту неповнолітніх та у з'ясуванні того, як психологічна якість способу одержання інформації впливає на допустимість, достовірність і доказове значення показань. Важливо також встановити межу між допустимим психологічним сприянням комунікації і недопустимим формуванням змісту повідомлення, а також між спеціальною психологічною оцінкою і процесуальною оцінкою доказів, що належить виключно уповноваженим суб'єктам кримінального провадження.

На нашу думку, психологічні знання під час допиту неповнолітнього не є факультативним гуманітарним доповненням до кримінальної процесуальної форми. У тій частині, в якій вони визначають спосіб комунікації, формулювання запитань, мінімізацію навіювання, збереження первісного змісту спогаду та можливість подальшої перевірки умов формування показань, вони становлять один із чинників належної організації отримання доказової інформації. Водночас психологічна якість допиту не замінює його процесуальної законності, а психологічна переконливість повідомлення не тотожна процесуальній достовірності доказу [6, с. 1–55; 7, с. 22–59; 8, с. 181–216; 9, с. 72–100; 10, с. 20–34; 15, с. 106–111; 16, с. 89–95; 39, с. 249–256].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика допиту неповнолітніх традиційно розробляється на перетині кримінального процесу, криміналістики та юридичної психології. У вітчизняній доктрині спеціальні психологічні знання щодо неповнолітніх учасників досудового розслідування комплексно досліджував О. Ю. Петечел [5, с. 1–19]. Новітні аспекти тактики і психології допиту висвітлюють О. І. Груздь і Є. В. Козачок [2, с. 23–28], В. А. Ташматов і А. П. Марущак [18, с. 183–187]. Для цієї статті методологічно значущими є також попередні дослідження доказів, допустимості та достовірності доказової інформації [6, с. 1–55; 7, с. 22–59; 8, с. 181–216; 9, с. 72–100; 10, с. 20–34; 15, с. 106–111; 16, с. 89–95; 39, с. 249–256], а також спільно обґрунтований підхід до криміналістичної тактики як системи наукових положень і способів практичної діяльності [11, с. 1–20]. Окремого значення для нашої аргументації набуває також правозахисний вимір діяльності правоохоронних органів: психологічно обґрунтована взає-

модія з неповнолітнім має здійснюватися в межах гарантій прав людини, процесуальної законності та можливості подальшої перевірки отриманої інформації [39, с. 249–256].

Зарубіжна психологічна наука накопичила значний емпіричний матеріал щодо дитячої пам'яті, навіюваності та впливу інтерв'юера. Класичні дослідження Стівена Сесі та Меггі Брук показали складну залежність навіюваності від когнітивних, соціальних і ситуаційних чинників [22, с. 403–439], а подальший огляд Меггі Брук і Стівена Сесі систематизував механізми змін дитячої пам'яті [21, с. 419–439]. Гейл Гудман і Анніка Меліндер звернули увагу на необхідність уникати як надмірного скептицизму, так і надмірного оптимізму щодо можливостей дітей як свідків [34, с. 1–19].

Важливий напрям досліджень стосується структури інтерв'ю. Майкл Лемб та співавтори експериментально й у польових умовах досліджували структурований протокол НІКГД і показали переваги відкритих спонукань порівняно із закритими та навідними запитаннями [37, с. 1201–1231]. Метааналіз Соні Брубейкер та співавторів підтвердив позитивне значення встановлення психологічного контакту і відкритого типу запитань для розкриття дітьми чутливої інформації [20, № 104930]. Сучасна Біла книга Європейської асоціації психології та права узагальнила науково обґрунтовані рекомендації щодо підготовки, проведення та фіксації судово-психологічних інтерв'ю з дітьми [36, с. 987–1030].

Окрему групу становлять праці, присвячені оцінюванню змісту дитячих повідомлень. Макс Штеллер і Гюнтер Кьонкен систематизували критеріальний аналіз змісту показань [42, с. 217–245]. Альдерт Врій у масштабному огляді перших досліджень критеріального аналізу змісту наголосив на обмеженнях цього підходу і неприпустимості його спрощеного використання як механічного «тесту правди» [44, с. 3–41]. Метааналіз Барбари Амадо, Рамона Арсе і Франсіски Фаріньї також підтверджує наукову цінність окремих критеріїв, але не усуває необхідності контекстної та процесуальної оцінки [19, с. 3–12]. Ірит Гершковіц, Еран Мелкман і Роніт Цур показали, що професійні судження про достовірність залежать не лише від змісту повідомлення, а й від віку, розвитку дитини та характеристик події [35, с. 196–206].

Незважаючи на значний масив наукових праць, залишається недостатньо розробленою цілісна процесуально-доказова модель використання психологічних знань. Потребує уточнення співвід-

ношення психологічної компетентності суб'єкта допиту, участі спеціаліста-психолога та судово-психологічної експертизи; межі процесуальної ролі психолога; критерії допустимості повторного допиту; значення повної аудіовізуальної фіксації; а також спосіб інтеграції психологічних знань у судову оцінку показань без підміни судом або експертом один одного.

Наукову новизну нашого підходу пов'язуємо не з повторним описом відомих психологічних закономірностей дитячої пам'яті, а з їх інтеграцією у процесуально-доказову модель. Авторськими є функціональне розмежування трьох рівнів використання психологічних знань; формулювання принципу комунікативної нейтральності; процесуальне використання категорії інформаційного забруднення показань; п'ятиелементний тест необхідності повторного допиту; чотири функції аудіовізуальної фіксації; восьмиблоковий тест перевірки та оцінки показань; диференційована модель процесуальних наслідків дефектів допиту.

Постановка завдання. Метою статті є формування цілісної процесуально-доказової моделі використання психологічних знань під час допиту неповнолітніх у кримінальному провадженні, яка поєднує психологічні закономірності формування показань, криміналістичні засади професійного інтерв'ювання та вимоги кримінальної процесуальної форми, визначає межі компетенції учасників і дозволяє встановити значення психологічної якості допиту для допустимості, достовірності, перевірюваності та доказового значення отриманих показань.

Завдання дослідження полягають у тому, щоб визначити місце і форми використання психологічних знань під час допиту неповнолітніх; розкрити значення вікових, когнітивних, емоційних і комунікативних особливостей дитини для підготовки та проведення допиту; встановити межі компетенції слідчого, прокурора, суду, психолога та інших залучених фахівців; проаналізувати тактичні засади встановлення психологічного контакту, формулювання запитань і послідовності отримання інформації; визначити значення структурованих протоколів інтерв'ювання, аудіовізуальної фіксації та мінімізації повторних допитів; розмежувати психологічну оцінку показань і процесуальну оцінку доказів; узагальнити релевантні міжнародні стандарти та судову практику; сформулювати пропозиції щодо вдосконалення кримінальної процесуальної та криміналістичної моделі допиту неповнолітніх.

Матеріалами дослідження є положення КПК України, Конвенції ООН про права дитини, Лансаротської конвенції, актів Ради Європи та Європейського Союзу, міжнародних стандартів правосуддя щодо дітей, українських міжвідомчих актів про залучення психологів і правосуддя, дружнє до дитини, практика Верховного Суду, Суду Європейського Союзу та Європейського суду з прав людини, а також сучасні українські й зарубіжні психологічні та правничі дослідження [1–44].

Формально-юридичний метод використано для аналізу процесуальних норм, системно-структурний для розмежування форм психологічного знання і ролей учасників, порівняльно-правовий для зіставлення українського регулювання з міжнародними стандартами, психологічний і ґносеологічний підходи для аналізу механізмів сприйняття, пам'яті та відтворення, метод аналізу судової практики для встановлення процесуальних гарантій використання дитячих показань, а метод правового моделювання для формування авторського комплексного тесту їх перевірки та оцінки.

Виклад основного матеріалу. Психологічні знання у кримінальному провадженні: поняття, рівні та форми використання. Психологічні знання під час допиту неповнолітнього доцільно розуміти ширше, ніж спеціальні знання психолога. Вони охоплюють науково обґрунтовані відомості про закономірності психічного розвитку, сприйняття, уваги, пам'яті, мовлення, мотивації, емоційних реакцій і комунікативної поведінки дитини, які використовуються для організації процесуальної взаємодії, одержання інформації та її подальшої перевірки.

У межах кримінального провадження варто розрізняти щонайменше три рівні використання таких знань. Перший становить психологічна компетентність професійних учасників процесу. Слідчий, прокурор, суддя і захисник не перетворюються на психологів, однак мають розуміти базові закономірності дитячої комунікації, ризики навіювання і значення форми запитання. Психологічна компетентність тут є складовою професійної юридичної діяльності, а не самостійною формою спеціального доказування.

Психологічна компетентність процесуального суб'єкта не є факультативною «м'якою навичкою». Якщо інтерв'юєр не здатний відрізнити психологічно нейтральне запитання від навідного або не розуміє впливу повторюваного запитання на дитячу відповідь, він може формально правильно провести процесуальну дію, але фактично

погіршити якість доказової інформації. Водночас така компетентність не надає слідчому, прокурору, судді чи захиснику права самостійно діагностувати психічний стан дитини або підміняти спеціальне дослідження.

Другий рівень утворює залучення психолога як спеціаліста до процесуальної дії. Його функція полягає у професійному сприянні комунікації, адаптації способу взаємодії до віку і розвитку дитини, допомозі у формулюванні психологічно коректних запитань, розпізнаванні ознак надмірного стресу та запобіганні недопустимому психологічному впливу. Психолог не повинен перебирати на себе процесуальну функцію слідчого або прокурора, визначати винуватість, оцінювати допустимість доказів чи самостійно формувати предмет допиту поза межами процесуального завдання [4; 13; 14].

Психолог як спеціаліст не є співслідчим і не є суддею достовірності. Чим істотніше його втручання впливає на зміст запитань або напрям розповіді дитини, тим вищими мають бути вимоги до прозорості такого втручання та його аудіовізуальної фіксації. Інакше спеціальна допомога може трансформуватися у співформування змісту доказової інформації.

Третій рівень становить судово-психологічна експертиза. Вона необхідна лише тоді, коли для вирішення конкретного питання потрібне самостійне спеціальне дослідження, а не просто допомога під час комунікації. Висновок експерта має власну процесуальну форму та підлягає загальним правилам перевірки й оцінки [17]. Експертиза не повинна використовуватися як формальний спосіб підтвердити «правдивість» показань. Вирішення питання про достовірність доказу належить до процесуальної компетенції суду [15, с. 106–111; 16, с. 89–95].

Отже, участь психолога, психологічна компетентність слідчого і судово-психологічна експертиза мають різну юридичну природу. Їх змішування створює два протилежні ризики: або психологічні знання фактично ігноруються, або спеціалісту надається роль, якої кримінальний процесуальний закон йому не передбачає.

Психологічні особливості формування показань неповнолітнього.

Показання є результатом не одноразового акту пригадування, а послідовного психічного процесу, що включає сприйняття події, кодування інформації, її збереження, подальшу реконструкцію та вербальне відтворення. На кожному етапі можливі зміни. Саме тому достовірність показань не можна виво-

дити лише з суб'єктивної впевненості дитини або емоційної яскравості розповіді [21, с. 419–439; 22, с. 403–439; 34, с. 1–19].

Вік сам по собі не визначає точність повідомлення. Молодші діти можуть точно відтворювати істотні елементи особисто пережитої події, особливо якщо їх спонукають до вільної розповіді. Водночас у них частіше виникають труднощі з календарною датою, тривалістю, кількістю повторень, точним порядком однотипних епізодів, просторовими і часовими співвідношеннями. Тому запитання дорослого, яке виходить із дорослої системи часових понять, може штучно створювати суперечність там, де дитина просто не володіє відповідною когнітивною схемою.

Особливого значення набуває джерельний моніторинг, тобто здатність розрізнати, чи певна інформація походить із власного сприйняття, розповіді іншої особи, припущення, сновидіння або повторної розмови. Чим більше дорослих обговорювали з дитиною подію до процесуального інтерв'ю, тим складніше відновити первісне джерело окремих деталей. Це особливо небезпечно у сімейних конфліктах і провадженнях щодо сексуального насильства, де дитину можуть багаторазово розпитувати батьки, лікарі, соціальні працівники та правоохоронці.

Для кримінального процесуального аналізу пропонуємо використовувати категорію інформаційного забруднення показань. Нею охоплюється ситуація, коли до процесуального повідомлення неповнолітнього можуть бути інтегровані елементи інформації, отримані після первинного сприйняття події внаслідок повторних розмов, навідних запитань, повідомлення чужої версії або інших форм зовнішнього впливу. Таке забруднення не означає автоматичної недостовірності всього повідомлення, але створює самостійний напрям перевірки походження конкретних відомостей.

Навіюваність також не є сталою особистісною властивістю, однаковою для всіх дітей. Вона залежить від віку, мовленнєвих можливостей, авторитету інтерв'юера, повторюваності запитань, очікуваної відповіді, стресу та соціальної мотивації [21, с. 419–439; 22, с. 403–439]. Повторення одного й того самого закритого запитання може сигналізувати дитині, що попередня відповідь була «неправильною», і стимулювати її змінити повідомлення. Саме тому повторне формулювання необхідно пояснювати нейтрально і використовувати лише за реальної потреби.

На цій підставі формулюємо принцип комунікативної нейтральності допиту неповнолітнього: форма, послідовність і повторюваність запитань не повинні повідомляти дитині, яку відповідь дорослий вважає правильною, бажаною або очікуваною. Порухення цього принципу не завжди автоматично зумовлює недопустимість доказу, але підлягає обов'язковому врахуванню при перевірці достовірності та доказового значення показань.

Травматичний досвід не має однозначного впливу на пам'ять. Центральні елементи події можуть зберігатися досить стійко, тоді як периферійні деталі, послідовність або час можуть відтворюватися фрагментарно. Мовчання, уникання, відкладене розкриття або зміна другорядних деталей не повинні автоматично тлумачитися ані як доказ правдивості, ані як ознака неправди. Їх значення визначається у контексті всієї доказової сукупності.

Тактичні засади психологічно обґрунтованого допиту. Підготовка до допиту неповнолітнього повинна починатися не з переліку запитань, а з визначення процесуальної мети, інформації, яка вже відома слідству, ризиків попереднього впливу, рівня розвитку і комунікативних можливостей дитини, необхідності участі психолога, перекладача чи лікаря, способу аудіовізуальної фіксації та можливості уникнути повторного виклику. Тактична рекомендація не може суперечити процесуальному статусу дитини та правам інших учасників [2, с. 23–28; 4; 11, с. 1–20; 18, с. 183–187].

На нашу думку, криміналістична ефективність допиту неповнолітнього повинна оцінюватися не кількістю отриманих відповідей, а якістю інформації, одержаної без формування її змісту самим інтерв'юером. Функціонально така ефективність охоплює інформаційну повноту, психологічну нейтральність, процесуальну правомірність і подальшу перевірюваність.

Психологічний контакт слід розуміти не як прийом здобуття довіри будь-якою ціною, а як стан комунікації, у якому дитина розуміє правила розмови, не відчуває тиску, знає, що може сказати «не знаю», «не пам'ятаю», «не розумію», виправити інтерв'юера і попросити перерву. Такий контакт має гарантійну функцію: він зменшує соціальне підпорядкування дитини дорослому та ймовірність відповіді, сформованої очікуванням інтерв'юера.

Після встановлення контакту пріоритет має надаватися вільній розповіді. Відкрите спону-

кання на кшталт прохання розповісти все, що пам'ятається про подію, створює менше ризиків навіювання, ніж запитання, які вже містять варіант відповіді. Подальше уточнення доцільно будувати від відкритих до більш конкретних запитань, не переходячи до закритої форми доти, доки інформацію можна отримати менш навідним способом [20, № 104930; 36, с. 987–1030; 37, с. 1201–1231].

Навідні запитання, припущення інтерв'юера, багаторазове повторення запитання, повідомлення дитині того, що «інші вже все розповіли», схвалення лише певного змісту відповіді або демонстрація очікуваної версії події створюють ризик забруднення показань. Недопустимими є також обіцянки бажаного процесуального результату залежно від відповіді, залякування, моральне засудження або використання почуття провини.

Спірним залишається використання допоміжних засобів, зокрема анатомічних ляльок, схем тіла, малюнків або предметів. Сучасні європейські рекомендації закликають не використовувати такі засоби як самостійний інструмент встановлення факту насильства та бути особливо обережними з їх сугестивним потенціалом [36, с. 987–1030]. Вони можуть мати допоміжну комунікативну функцію лише за належної професійної підготовки і після отримання максимально повної словесної розповіді.

Завершення допиту також має психологічне значення. Дитині слід надати можливість додати те, про що її не запитали, уточнити незрозуміле та завершити контакт у нейтральний спосіб. Не слід закінчувати інтерв'ю оцінкою того, «добре» чи «погано» дитина відповіла, оскільки це може вплинути на наступні повідомлення.

Структуроване судово-психологічне інтерв'ювання: НІКГД і модель «Барнахус». Одним із найбільш досліджених підходів до інтерв'ювання дітей є протокол Національного інституту здоров'я дитини та розвитку людини США, відомий за аббревіатурою НІКГД. Його значення полягає не у буквальному відтворенні єдиного сценарію, а у доказово обґрунтованій структурі: підготовчий контакт, пояснення правил, тренування епізодичної пам'яті, перехід до теми події, максимальне використання відкритих спонукань і лише поступове уточнення [37, с. 1201–1231].

Дослідження показують, що структуровані протоколи підвищують частку інформації, отриманої у відповідь на відкриті запитання, і зменшують

залежність від потенційно навідних способів комунікації. Саме тип запитання, а не сама назва протоколу, має безпосередній пізнавальний ефект. Метааналіз сучасних досліджень також підтверджує позитивний вплив підтримувального контакту та відкритих запитань на повідомлення дітьми чутливої інформації [20, № 104930].

Європейська модель «Барнахус» має іншу, ширшу природу. Це не лише методика інтерв'ю, а міждисциплінарна організація допомоги та правосуддя, у якій дитина отримує необхідні слідчі, психологічні, медичні та соціальні послуги у дружньому середовищі, а професійна взаємодія організовується так, щоб мінімізувати повторну травматизацію [38]. Українські міжвідомчі акти та практика поступово інтегрують ці підходи [13; 14].

Практика Верховного Суду підтверджує можливість належного процесуального використання показань дитини, одержаних у спеціалізованому середовищі за моделлю «Барнахус», за умови дотримання вимог КПК України щодо процесуальної форми допиту, належної участі передбачених законом осіб, технічної фіксації та забезпечення можливості змагальної перевірки. В ухвалі від 23 червня 2025 року у справі № 602/881/23 та постанові Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 24 березня 2026 року у справі № 487/1282/22 предметом судової перевірки були показання дітей, одержані у спеціалізованому середовищі з участю психолога та технічною фіксацією [1; 3]. Сам факт застосування моделі «Барнахус» не створює презумпції допустимості чи достовірності показань і не надає їм наперед установленної доказової сили.

Отже, НІКГД і «Барнахус» не слід отождествлювати. НІКГД визначає переважно якість способу інтерв'ювання; «Барнахус» визначає переважно якість міждисциплінарної організації; КПК України визначає процесуальну правомірність; судова оцінка визначає реальне доказове значення отриманих показань. Саме поєднання цих рівнів, а не абсолютизація одного з них, може забезпечити належну модель роботи з дитячими показаннями.

Повторний допит, аудіовізуальна фіксація та захист від вторинної травматизації. Принцип мінімізації повторних допитів має одночасно психологічну і доказову основу. Кожне нове інтерв'ю створює можливість для появи додаткової інформації, але водночас може змінювати структуру пам'яті, посилювати вплив попередніх запитань та поглиблювати стрес. Тому

метою має бути не абсолютна формула «лише один допит», а один належно підготовлений, максимально повний і якісно зафіксований первинний процесуальний контакт із подальшим повторенням лише за обґрунтованої необхідності [23; 24; 25; 29; 30; 36, с. 987–1030; 38; 43].

Пропонуємо п'ятиелементний тест необхідності повторного допиту. Повторна процесуальна дія є виправданою за наявності: 1) конкретної нової або невирішеної доказової потреби; 2) неможливості досягти відповідної мети шляхом дослідження наявного запису, інших доказів, допиту іншої особи або менш обтяжливого засобу; 3) оцінки ризику інформаційного забруднення з урахуванням попередніх розмов; 4) оцінки психологічного навантаження та ризику повторної травматизації; 5) належного мотивування і повної фіксації причин, предмета та перебігу повторного допиту. Повторний допит не повинен бути звичайним засобом усунення недоліків неналежно проведеного первинного інтерв'ю.

Повна аудіовізуальна фіксація має значення, яке виходить далеко за межі технічного документування. Вона дозволяє перевірити точне формулювання запитань, послідовність тем, тривалість пауз, втручання інших учасників, реакцію інтерв'юера на відповіді та можливі сугестивні впливи. Письмовий протокол не може повною мірою відтворити ці характеристики комунікації.

Повну аудіовізуальну фіксацію пропонуємо розглядати як процесуально-довказову гарантію перевірюваності походження показань. Вона виконує реконструктивну функцію, оскільки дозволяє відтворити реальний перебіг комунікації; контрольну, оскільки дає змогу виявити навідні запитання та інші форми впливу; змагальну, оскільки забезпечує стороні можливість перевіряти не лише текст відповіді, а спосіб її отримання; захисну, оскільки якісний первинний запис може зменшити потребу у повторному залученні дитини.

Аудіовізуальний запис також забезпечує реальнішу змагальну перевірку. Захист має можливість оцінити не лише підсумкову фразу дитини, а спосіб її отримання. Це особливо важливо тоді, коли повторний безпосередній допит у суді створює серйозний ризик для психічного стану дитини або не відповідає її найкращим інтересам.

Європейський суд з прав людини у справах «С. Н. проти Швеції», «Бокос-Куеста проти Нідерландів» та «Д. проти Фінляндії» роз-

глядав питання використання показань дітей і необхідності забезпечення стороні захисту достатніх компенсаторних гарантій [31; 32; 33]. Із цієї практики не випливає абсолютне право обвинуваченого особисто допитувати дитину в залі суду. Вирішальним є те, чи мала сторона захисту реальну можливість поставити питання, оспорити спосіб отримання показань і чи не стала неперевірена заява єдиною або визначальною підставою обвинувального висновку без належних гарантій.

Подібний напрям простежується і у праві Європейського Союзу. У справі «Пупіно» Суд ЄС визнав важливість спеціальних способів одержання показань від особливо вразливих потерпілих; у справі «Х за участю Y» розглядав можливість спеціальної процедури раннього одержання доказу від неповнолітньої потерпілої; у справі «Гамбіно і Гика» оцінював співвідношення захисту потерпілих від повторної віктимізації та вимог справедливого судового розгляду [26; 27; 28].

Узагальнення національної та європейської практики дозволяє сформулювати три судово-процесуальні принципи. По-перше, захист дитини може обґрунтовувати адаптацію форми отримання та дослідження показань, але не створює презумпції їх достовірності. По-друге, обмеження повторного безпосереднього допиту повинно компенсуватися підвищеною якістю первинної фіксації та реальною можливістю оспорування. По-третє, суд повинен оцінювати не тільки зміст повідомлення дитини, а й спосіб його формування, отримання і перевірки, особливо якщо відповідні показання відіграють істотну роль у доказовій сукупності.

Оцінка показань неповнолітнього: допустимість, достовірність і доказове значення. Психологічна якість інтерв'ю та процесуальна допустимість показань є взаємопов'язаними, але нетотожними категоріями. Істотне порушення процесуальної форми може спричинити недопустимість доказу. Натомість використання методологічно слабких запитань, неповна фіксація або значний ризик попереднього навіювання можуть насамперед впливати на достовірність і доказове значення показань. У кожному випадку потрібен диференційований аналіз [4; 7, с. 22–59; 9, с. 72–100; 10, с. 20–34; 15, с. 106–111; 16, с. 89–95].

Психологічна переконливість поведінки не є доказовою достовірністю. Відсутність зорового контакту, плач, емоційна стриманість, паузи, зміна

темпу мовлення, незвичні жести або відкладене повідомлення не можуть самі по собі бути науково надійними індикаторами правди чи обману. Суд не повинен підміняти перевірку фактичних даних інтуїтивним враженням від того, чи «виглядала дитина правдивою».

Критеріальний аналіз змісту може бути корисним професійним інструментом, однак його результати не мають перетворюватися на механічну формулу «достовірно / недостовірно». Наукові огляди показують, що окремі критерії мають емпіричне підґрунтя, але точність залежить від контексту, якості інтерв'ю, віку і вербальних здібностей дитини [19, с. 3–12; 42, с. 217–245; 44, с. 3–41]. Саме тому психологічний висновок про характеристики повідомлення не замінює судову оцінку доказів.

Неприпустимо також ставити перед психологом або експертом питання, чи «говорить дитина правду» або чи «вчиняла конкретна особа кримінальне правопорушення». Такі формулювання виходять за межі спеціальної компетенції і фактично передають експертів функцію суду. Коректними можуть бути питання про індивідуально-психологічні особливості, здатність сприймати та відтворювати обставини, особливості комунікативного процесу або наявність психологічних чинників, які могли вплинути на конкретне повідомлення, якщо для цього є належна наукова методика [17].

Для комплексної перевірки та оцінки показань неповнолітнього пропонуємо авторський восьмиблоковий тест: 1) процесуальна правомірність одержання; 2) вікова та комунікативна придатність процедури; 3) професійна компетентність інтерв'юера та дотримання меж ролі психолога; 4) комунікативна нейтральність і ризик навіювання; 5) чистота інформаційного походження та можливе інформаційне забруднення; 6) повнота аудіовізуальної фіксації і можливість відновити перебіг інтерв'ю; 7) змістова та системно-доказова узгодженість показань; 8) ефективна змагальна перевірюваність. Цей тест не створює окремого «дитячого стандарту доказування» і не надає показанням наперед установлені сили. Його функція полягає у систематизації юридичних, психологічних, інформаційних і змагальних характеристик, які визначають реальну якість відповідного доказового матеріалу.

Після встановлення характеру дефекту пропонуємо застосовувати диференційовану модель процесуальних наслідків. Залежно від природи порушення та механізму його впливу на доказову

інформацію наслідками можуть бути: недопустимість доказу; виникнення обґрунтованого сумніву в достовірності; зниження доказового значення окремих відомостей; необхідність додаткової перевірки. Не кожний дефект допиту неповнолітнього робить показання недопустимими, але жодний істотний дефект способу їх формування не повинен залишатися поза доказовою оцінкою.

Напрями вдосконалення законодавства і практики. Удосконалення законодавства не повинно зводитися до механічного збільшення кількості обов'язкових учасників допиту. Формальна присутність психолога сама по собі не забезпечує психологічно належного інтерв'ю. Доцільно нормативно уточнити функціональне призначення психолога; розробити єдиний міжвідомчий доказово обґрунтований протокол інтерв'ювання дітей; установити повну аудіовізуальну фіксацію як загальне правило з мотивованими винятками; конкретизувати критерії необхідності повторного допиту; посилити вимоги до судового мотивування у випадках, коли показання неповнолітнього мають істотне або визначальне значення.

Необхідно чіткіше визначити функцію психолога, розмежувавши психологічний супровід процесуальної дії, участь спеціаліста і судово-психологічну експертизу. Психолог повинен мати можливість рекомендувати адаптацію комунікації та сигналізувати про ризик шкоди дитині, але рішення щодо процесуального порядку, предмета доказування та юридичної оцінки повинні залишатися за компетентним процесуальним суб'єктом.

Повна аудіовізуальна фіксація допиту дитини має стати загальним правилом, відступ від якого потребує окремого мотивування. Одночасно слід встановити єдині вимоги до збереження оригінального цифрового запису, його копіювання, доступу сторін і перевірки цілісності.

Повторний допит повинен проводитися на підставі конкретної процесуальної потреби, яку неможливо досягти шляхом дослідження наявного запису, допиту іншої особи чи застосування менш обтяжливого засобу. Особливої уваги потребує ситуація, коли психолог обґрунтовано вказує на ризик повторної травматизації. Така рекомендація не зв'язує суд, однак має бути предметом мотивованого процесуального рішення.

Професійна підготовка слідчих, прокурорів, суддів і захисників повинна включати не лише норми глави 38 КПК України, а й базові положення психології дитячої пам'яті, методики відкритого інтерв'ювання, ризики сугестивних запи-

тань та принципи оцінки аудіовізуального запису. Психологічна компетентність у таких провадженнях є елементом якості правосуддя, а не факультативною «м'якою навичкою».

Висновки. Проведене дослідження дає підстави для висновку, що використання психологічних знань під час допиту неповнолітніх має комплексну процесуально-доказову природу. Запропоновано трирівневу модель їх використання: психологічна компетентність професійного процесуального суб'єкта; спеціальні знання психолога як спеціаліста; судово-психологічна експертиза. Кожен із цих рівнів має власне функціональне призначення і межі, а їх змішування створює ризик або фактичного ігнорування психологічної специфіки дитячої комунікації, або неправомірної передачі психологу чи експерту функцій, що належать процесуальному суб'єкту.

Психологічні знання під час допиту неповнолітнього слід розглядати не як факультативне доповнення до кримінальної процесуальної форми, а як один із чинників якості способу одержання доказової інформації. Водночас психологічна обґрунтованість способу допиту не замінює його процесуальної законності, а психологічна переконливість повідомлення не тотожна його доказовій достовірності.

Обґрунтовано необхідність розмежовувати подію, пам'ять про подію та процесуальне повідомлення про неї. Щирість дитини і достовірність її показань не є тотожними. Вік неповнолітнього сам по собі не створює ані презумпції недостовірності, ані презумпції підвищеної достовірності показань. Для кримінального процесуального аналізу походження відомостей запропоновано використовувати категорію інформаційного забруднення показань.

Сформульовано принцип комунікативної нейтральності допиту неповнолітнього, відповідно до якого форма, послідовність, повторюваність і мовне оформлення запитань не повинні повідомляти дитині, яку відповідь дорослий вважає правильною, бажаною або очікуваною. Психологічно обґрунтований допит має будуватися на зрозумілому поясненні правил комунікації, пріоритеті вільної розповіді, відкритих нейтральних спонукань і поступовому переході до конкретизації.

НІКГД-протокол та модель «Барнахус» мають різну юридико-функціональну природу. НІКГД є науково обґрунтованою моделлю структурованого інтерв'ювання, тоді як «Барнахус» становить міждисциплінарну організаційну систему. Жодна з цих моделей сама по собі не створює

презумпції достовірності показань. Їх доказове значення залежить від фактичної якості інтерв'ю, дотримання кримінальної процесуальної форми, повноти фіксації та можливості ефективної змагальної перевірки.

Розроблено п'ятиелементний тест необхідності повторного допиту, який охоплює конкретну нову або невіршену доказову потребу; неможливість одержати необхідні відомості менш обтяжливим способом; оцінку ризику інформаційного забруднення; оцінку психологічного навантаження на дитину; мотивування рішення та повну фіксацію повторної процесуальної дії. Повна аудіовізуальна фіксація визначена як процесуально-доказова гарантія перевірюваності походження показань, що виконує реконструктивну, контрольну, змагальну та захисну функції.

Доведено необхідність чіткого розмежування спеціальної психологічної оцінки повідомлення та процесуальної оцінки доказу. Критеріальний аналіз змісту та інші психологічні методики не є «детекторами правди», не встановлюють юридичної достовірності показань і не можуть надавати їм наперед установленної доказової сили.

Запропоновано комплексний восьмиблоковий тест перевірки та оцінки показань неповнолітнього, який охоплює процесуальну правомірність; вікову й комунікативну придатність; професійну компетентність; комунікативну нейтральність; чистоту інформаційного походження; повноту та перевірюваність фіксації; змістову і системно-доказову узгодженість; ефективну змагальну перевірюваність. Обґрунтовано диференційовану модель наслідків дефектів допиту: недопустимість; обґрунтований сумнів у достовірності; зниження доказового значення; необхідність додаткової перевірки.

Удосконалення кримінального процесуального законодавства та практики України має бути спрямоване на нормативне уточнення функцій психолога під час допиту; розроблення єдиного міжвідомчого доказово обґрунтованого протоколу інтерв'ювання дітей; установлення повної аудіовізуальної фіксації як загального правила; конкретизацію критеріїв необхідності повторного допиту; посилення вимог до мотивування судової оцінки ключових показань неповнолітніх; системну ювенальну спеціалізацію слідчих, прокурорів, суддів і захисників.

Узагальнюючи, авторська модель психологічно обґрунтованого допиту неповнолітнього охоплює функціональний зв'язок: професійна психологічна компетентність; індивідуалізація

комунікації; процесуально визначена роль психолога; комунікативна нейтральність; вільна розповідь і ненавідні запитання; мінімізація інформаційного забруднення; повна аудіовізуальна фіксація; обґрунтоване обмеження повторних допитів; змагальна перевірка; диференційована процесуальна оцінка. Перспективи подальших

досліджень пов'язані з емпіричною перевіркою української практики «Барнахус», розробленням національного доказово обґрунтованого протоколу інтерв'ювання та визначенням меж допустимого використання цифрових технологій аналізу мовлення без підміни психологічної експертизи й судової оцінки доказів.

Список літератури:

1. Верховний Суд. Ухвала від 23 червня 2025 р. у справі № 602/881/23.
2. Груздь О. І., Козачок Є. В. Окремі питання допиту неповнолітнього. *Українська поліцейстика: теорія, законодавство, практика*. 2025. № 2 (14). С. 23–28. DOI: <https://doi.org/10.32782/2709-9261-2025-2-14-5>.
3. Касаційний кримінальний суд у складі Верховного Суду. Постанова від 24 березня 2026 р. у справі № 487/1282/22, провадження № 51-5299км24.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України : Кодекс України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.
5. Петечел О. Ю. Використання спеціальних психологічних знань щодо неповнолітніх учасників досудового розслідування : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 19.00.06. Київський національний університет внутрішніх справ. Київ, 2009. 19 с.
6. Погорецький М. А. Докази у кримінальному процесі: проблемні питання. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2011. № 1 (3). С. 1–55.
7. Погорецький М. А. Допустимість доказів у кримінальному процесі та процесуальна доброчесність: доктрини і практика (порівняльно-правове дослідження). *Вісник кримінального судочинства*. 2025. № 1–2. С. 22–59. DOI: <https://doi.org/10.17721/2413-5372.2025.1-2/22-59>.
8. Погорецький М. А. Докази і доказування в зарубіжних доктринах та законодавстві: порівняльно-правовий аналіз. *Вісник кримінального судочинства*. 2026. № 1. С. 181–216. DOI: <https://doi.org/10.59835/2413-5372.2026.1/181-216>.
9. Погорецький М. А. Поняття доказів у кримінальному процесі: від нормативної дефініції до сучасної парадигми доказового права. *Вісник кримінального судочинства*. 2026. № 2. С. 72–100. DOI: <https://doi.org/10.59835/2413-5372.2026.2/72-100>.
10. Погорецький М. А., Лисаченко Є. І. Допустимість доказів у кримінальному процесуальному праві країн Європейського Союзу та його вплив на кримінальне судочинство України. *Вісник кримінального судочинства*. 2022. № 3–4. С. 20–34. DOI: <https://doi.org/10.17721/2413-5372.2022.3-4/20-34>.
11. Погорецький М. А., Сергєєва Д. Б. Криміналістична тактика: щодо визначення поняття. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2012. № 1 (5). С. 1–20. URL: <https://lj.oa.edu.ua/articles/2012/n1/12pmasvp.pdf>.
12. Погорецький М. А., Сергєєва Д. Б. Проблемні питання реалізації процесуального статусу потерпілого у кримінальному провадженні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2017. Вип. 46. Т. 2. С. 118–123.
13. Про запровадження та реалізацію пілотного проєкту щодо залучення психологів до кримінальних проваджень за участю малолітніх, неповнолітніх осіб через регіональні / міжрегіональні центри з надання безоплатної правничої допомоги : наказ Міністерства юстиції України, Міністерства внутрішніх справ України, Офісу Генерального прокурора від 7 лютого 2023 р. № 493/5/67/32. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0247-23>.
14. Про запровадження та реалізацію пілотного проєкту щодо імплементації міжнародних стандартів правосуддя, дружнього до дитини, у практичну діяльність : наказ Офісу Генерального прокурора, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства юстиції України, Міністерства соціальної політики України від 1 червня 2023 р. № 150/445/2077/5/187. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0150905-23>.
15. Сергєєва Д. Б. Проблеми визначення достовірності доказу як його властивості за новим Кримінальним процесуальним кодексом України. *Юрист України*. 2013. № 4 (25). С. 106–111.
16. Сергєєва Д. Б. Поняття та сутність достовірності доказу як його властивості. *Юрист України*. 2014. № 1. С. 89–95.
17. Сергєєва Д. Б. Судові експертизи у кримінальному провадженні : навч. посіб. Київ : Алерта, 2025. 262 с.
18. Ташматов В. А., Марущак А. П. Психологічні особливості допиту неповнолітніх. *Особистість та суспільство в цифрову еру: психологічний вимір* : матеріали IV міжнародної наук.-практ. конф. (Одеса, 21 червня 2024 р.). Одеса : НУ «ОЮА», 2024. С. 183–187. DOI: <https://doi.org/10.32837/11300.28049>.

19. Amado B. G., Arce R., Fariña F. Undeutsch hypothesis and Criteria Based Content Analysis: A meta-analytic review. *The European Journal of Psychology Applied to Legal Context*. 2015. Vol. 7. No. 1. P. 3–12. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ejpal.2014.11.002>.
20. Brubacher S. P. et al. Meta-analysis of the effects of two interviewing practices on children's disclosures of sensitive information: Rapport practices and question type. *Child Abuse & Neglect*. 2021. Vol. 113. 104930. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2021.104930>.
21. Bruck M., Ceci S. J. The suggestibility of children's memory. *Annual Review of Psychology*. 1999. Vol. 50. P. 419–439. DOI: <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.50.1.419>.
22. Ceci S. J., Bruck M. Suggestibility of the Child Witness: A Historical Review and Synthesis. *Psychological Bulletin*. 1993. Vol. 113. No. 3. P. 403–439. DOI: <https://doi.org/10.1037/0033-2909.113.3.403>.
23. Convention on the Rights of the Child. New York, 20 November 1989.
24. Council of Europe Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse. Lanzarote, 25 October 2007. CETS No. 201.
25. Council of Europe. Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on child-friendly justice. Adopted 17 November 2010.
26. Court of Justice of the European Union. Criminal proceedings against Maria Pupino, C-105/03, Judgment of 16 June 2005, ECLI:EU:C:2005:386.
27. Court of Justice of the European Union. Criminal proceedings against Massimo Gambino and Shpetim Hyka, C-38/18, Judgment of 29 July 2019, ECLI:EU:C:2019:628.
28. Court of Justice of the European Union. Criminal proceedings against X, intervening party Y, C-507/10, Judgment of 21 December 2011, ECLI:EU:C:2011:873.
29. Directive 2012/29/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime.
30. Directive (EU) 2016/800 of the European Parliament and of the Council of 11 May 2016 on procedural safeguards for children who are suspects or accused persons in criminal proceedings.
31. European Court of Human Rights. Bocos-Cuesta v. the Netherlands, no. 54789/00, Judgment of 10 November 2005. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-70963>.
32. European Court of Human Rights. D. v. Finland, no. 30542/04, Judgment of 7 July 2009. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-93456>.
33. European Court of Human Rights. S.N. v. Sweden, no. 34209/96, Judgment of 2 July 2002. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-60564>.
34. Goodman G. S., Melinder A. Child witness research and forensic interviews of young children: A review. *Legal and Criminological Psychology*. 2007. Vol. 12. No. 1. P. 1–19. DOI: <https://doi.org/10.1348/135532506X156620>.
35. Hershkowitz I., Melkman E. P., Zur R. When Is a Child's Forensic Statement Deemed Credible? A Comparison of Physical and Sexual Abuse Cases. *Child Maltreatment*. 2018. Vol. 23. No. 2. P. 196–206. DOI: <https://doi.org/10.1177/1077559517734059>.
36. Korkman J., Otgaar H., Geven L. M. et al. White paper on forensic child interviewing: research-based recommendations by the European Association of Psychology and Law. *Psychology, Crime & Law*. 2025. Vol. 31. No. 8. P. 987–1030. DOI: <https://doi.org/10.1080/1068316X.2024.2324098>.
37. Lamb M. E., Orbach Y., Hershkowitz I., Esplin P. W., Horowitz D. A structured forensic interview protocol improves the quality and informativeness of investigative interviews with children: A review of research using the NICHD Investigative Interview Protocol. *Child Abuse & Neglect*. 2007. Vol. 31. No. 11–12. P. 1201–1231. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2007.03.021>.
38. Lind Haldorsson O. European Barnahus Quality Standards: Guidance for Multidisciplinary and Interagency Response to Child Victims and Witnesses of Violence. PROMISE Project Series. Council of the Baltic Sea States Secretariat and Child Circle, 2017. URL: <https://barnahus.eu/barnahus/the-practice-in-barnahus/standards/>.
39. Pogoretskyi M. A., Serhieieva D., Pogoretskyi M. M., Lysachenko Y., Denysenko G. Human rights guarantees in the activities of law enforcement agencies of Ukraine. *Amazonia Investiga*. 2023. Vol. 12. No. 64. P. 249–256. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2023.64.04.24>. URL: <https://amazoniainvestiga.info/check/64/24-249-256.pdf>.
40. Poole D. A., Lamb M. E. Investigative Interviews of Children: A Guide for Helping Professionals. Washington, DC : American Psychological Association, 1998.
41. Saywitz K. J., Camparo L. B. Evidence-Based Child Forensic Interviewing: The Developmental Narrative Elaboration Interview. New York : Oxford University Press, 2014.
42. Steller M., Köhnken G. Criteria-Based Statement Analysis. Psychological Methods in Criminal Investigation and Evidence / ed. D. C. Raskin. New York : Springer Publishing Company, 1989. P. 217–245.
43. United Nations Economic and Social Council. Guidelines on Justice in Matters involving Child Victims and Witnesses of Crime. ECOSOC Resolution 2005/20, 22 July 2005.

44. Vrij A. Criteria-Based Content Analysis: A Qualitative Review of the First 37 Studies. *Psychology, Public Policy, and Law*. 2005. Vol. 11. No. 1. P. 3–41. DOI: <https://doi.org/10.1037/1076-8971.11.1.3>.

Pohoretskyi M. A., Serhieieva D. B. USE OF PSYCHOLOGICAL KNOWLEDGE WHEN QUESTIONING MINORS IN CRIMINAL PROCEEDINGS: PROCEDURAL FORMS, TACTICAL PRINCIPLES AND EVIDENTIARY VALUE OF TESTIMONY

The article develops an integrated procedural and evidentiary model for the use of psychological knowledge when questioning children and adolescents in criminal proceedings. The relevance of the study arises from the fact that formal compliance with procedural rules does not by itself preserve the original content of a child's account, while the psychological appropriateness of a particular technique cannot justify a departure from criminal procedure. The purpose of the article is to define the procedural forms, tactical foundations and evidentiary significance of psychologically informed questioning of minors, as well as the limits of competence of the participants involved. The methodology combines formal legal, systemic and structural, comparative legal and epistemological methods with a psychological approach, analysis of judicial practice and legal modelling. Psychological knowledge is distinguished at three levels: professional psychological competence of investigators, prosecutors, judges and defence lawyers; specialised knowledge of a psychologist assisting in a procedural action; and forensic psychological expertise based on an independent expert examination. A child's age is shown not to create a presumption either of unreliability or of enhanced reliability, but to require stricter safeguards governing how testimony is elicited, recorded and tested. The article formulates the principle of communicative neutrality and proposes using the category of informational contamination of testimony for procedural analysis of the origin of reported information. It defines full audiovisual recording as a procedural and evidentiary safeguard performing reconstructive, control, adversarial and protective functions. A five-element test for the necessity of a repeated interview and an eight-block test for reviewing and evaluating a child's testimony are proposed. A differentiated model of the procedural consequences of interview defects is developed. Psychological assessment of a statement is distinguished from legal evaluation of evidence, and psychological methods are shown not to establish legal truthfulness or predetermined evidentiary weight. The results may be used to improve Ukrainian legislation, develop a unified interagency protocol for interviewing children, strengthen the professional training of criminal justice practitioners and support reasoned judicial evaluation of testimony given by minors.

Keywords: *psychological knowledge, child interview, minor, testimony, memory, suggestibility, communicative neutrality, informational contamination, forensic child interviewing, NICHD, Barnahus, audiovisual recording, admissibility, reliability, evaluation of evidence.*

Дата першого надходження статті до видання: 15.07.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 31.07.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 10.09.2026